

Wilsonova črta

Ko je leta 1914. izbruhnila prva svetovna vojna, je proglasila Italija svojo nevtralnost, ki jo je izrabila za to, da stopi v razgovore s eno in drugo vojskujoko se stranjo ter poizkusi izbiti timveč koristi zase. Vojnaška situacija pomladi 1915. je bila zaradi tedanjih dogodkov na vzhodnem bojišču precej težka za zavezanike, ki so zato poizkušali vse, da pripravijo Italijo, da stopi v vojno na njihovi strani. Tako je prišlo do znanega londonskega pakta, s katerim je bilo Italiji — pod pogojem, da vstopi takoj v vojno proti centralnim silam — zagotovljeno, da dobi večji del Dalmacije in vso Istro, razen občine Kastav.

Po končani vojni je Italija, kot beneški trgovec, natančno zahtevala izpolnitev londonskega pakta in povrh tudi Reko, ki jo je londonski pakt priznal bodati Jugoslaviji.

Zedinjene države Amerike, ki niso podpisale londonskega pakta, in jih leta ni vezal, so se protivile ostviritvi in uporabi teritorialnih točk tega pakta, ker bi bilo to v nasprotju s temeljnimi načeli Wilsonove deklaracije in vojni smrti, za katere so se zavezniki borili v imenu svetovnih izjav njihovih državljanov. Posledica tega sta bila Zdrženih držav Amerike je bil splošno znani teatralni umik s mirovne konference in odhod italijanske delegacije, ki jo je vodil tedanji ministrski predstojnik Orlando. Medtem pa si je ameriška delegacija le poprej prizadevala najti nek kompromisno rešitev vprašanja razmejitve med Jugoslavijo in Italijo. Eden glavnih, ki so se za to zavzemali in pri tem sodelovali, je bil svetovalec in desna roka predsednika Wilsona, polkovnik House.

Glede na tedanji politični položaj bi bil moral pripadati Pulj, kot največja in najmočnejša vojaška luka na Jadranu, Italiji. Strokovnjaki jugoslovanske delegacije v Parizu so dobili nato nasvet od ameriških zaveznikov, naj proučijo možnost zveze Trsta s Puljem ne glede na obstoječo težnjo proga Trst-Kozina-Divača-Pulj, ki vodi po priznanju samih ameriških delegatov in strokovnjakov preko ozemlja, kjer prebivajo izključno Hrvati in Slovenci.

Povoljna rešitev tega vprašanja ni bila možna, ker oskornost izjava Trst-Poreč ni ustrezala, drugih možnosti pa ni bilo. Zaradi tega je ameriška delegacija zavzela stališče, naj pripade ozemlje, skoli katero vodi težnja proga Trst-Divača-Kozina-Pulj, Italiji. V tem smislu je tudi predlagala mejo na Raki t. j. tako imenovano Wilsonovo črto.

Ameriški predstavniki, zlasti polkovnik House sam, so priznali namizni delegatov in posebej dr. Dinku Trinajstiću, podpredsedniku jugoslovanskega odbora, da je bila storjena s takim predlogom razmejitve našemu narodu velika krivica in lažljivost. Bil sem tedaj v Parizu in neprestano v stiku s dr. Trinajstićem, s katerim sva razpravljala in proučevala vsa ta vprašanja.

Na to črto, kot mejo med Jugoslavijo in Italijo, se sklicuje danes podpredsednik italijanske vlade in trdi, da bi predstavljal ta meja, ki bi državo vso Istro in najboljše del našega naroda, najpravičnejšo rešitev. Po njegovem mnenju namreč bi ostal zapadno od te črte samo majhen del Slovencev, vzhodno od nje velik del Italijanov. On šteje najbrže samo Reko in nje ne prebivalce. Se D'Annunzio pa je nekoč rekel, da gre tu za avstrogrško mesto s slovenskim prebivalstvom, ki govori slabo italijanščino.

S svojo izjavo se podpredsednik italijanske vlade pridruži grofu Sforzi in njegovi znani brojavci o Zadru. O tem, koliko milijone si lahko vsako leto ustvari o teh ljudeh in njihovi izkušnji do resnice, bi bila vsaka beseda odveč. (Dr. Gjuro Cervar).

Resolucija jugoslovanskih tektilcev

Zagreb, 22. Tanjug. — Ob zaključku kongresa tektilnih delavcev Jugoslavije je bila sprejeta resolucija, v kateri poziva kongresna tektilna podjetja v Jugoslaviji k skupnemu tektilnemu delu za obnovo dežele in razvoj tektilne industrije. Resolucija poudarja, da bodo delavci in nameščenci jugoslovanske tektilne industrije usredotočili vse svoje napore v organiziranem tekmovalstvu in delu, da bi s tem pomagali ljudstvu in jugoslovanski tektilni industriji in proizvodnji oblačil, da bo moč izvršiti svojo nalogo v zvezi z obnovo dežele.

Temelji jugoslovanske demokracije

Izjave maršala Tita češkoslovaškim novinarjem

Maršal Jugoslavije, Josip Broz Tito je sprejel skupino češkoslovaških novinarjev. V razgovoru, ki je potekel v prisrčnem ozračju, je maršal Tito dal zastopnikom češkoslovaškega tiska izjave in odgovore na vprašanja o raznih aktualnih, političnih in drugih problemih Jugoslavije. V začetku razgovora je maršal Tito poudaril pomen volitev, pri katerih je največji moment dejstvo, da narodi Jugoslavije ne samo, da niso dovolili, da se oslabi njihova skupnost, temveč so to skupnost še bolj utrdili.

O značilnosti jugoslovanske demokracije je maršal Tito dejal:

Značilne črte naše demokracije se odražajo posebno v tem, da je Jugoslavija demokracija in samo formalna demokracija, ki temelji na besedah zakonov o svobodi zborovanja in govora, združenja in izdajanja časopisov itd. Pri nas to ni prvenstvenega značaja. Naša demokracija izvira iz drugih temeljev, in prvi vrsti iz enakopravnosti narodov Jugoslavije, federacije, nadalje pa iz globokih socialnih reform, ki smo jih podvzeli. V novi Jugoslaviji ima delovno ljudstvo vse socialne pravice, ki niso ustvarjene šele z zakoni, temveč so dosežene pred izdajanjem zakonov. Naša demokracija je socialna, ker demokracija brez globokih socialnih reform ni demokracija. Naša demokracija je zelo široka. Pri volitvah je dobilo preko pet milijonov oseb pravico glasovanja, katere v stari Jugoslaviji niso imele. Pravico glasovanja so dobile tudi žene in mladina od 18. leta dalje, pa tudi mlajši, ki so se borili. To pomeni pravičnost za vsakega posameznika. To bi bili v glavnem elementi, iz katerih sestoji naša demokracija. Razume se, da temelji na tem, da ima ljudstvo svoje glaslo v svojih rokah, da ljudstvo samo vodi upravo in odobri in da se ne vodi uprava preko okrajnih načelnikov. Narodni odbori so temelj naše nove demokracije.

O vlogi, ki jo igraja nacionalizacija industrijskih podjetij in agrarna reforma pri gospodarski obnovi dežele, je dejal:

Jugoslavija je v povojni dobi dala tipičen primer samopomoči pri obnovi ne glede na pomanjkanje vseh materialnih sredstev. Mobilizirali smo do skrajnosti vse ljudske sile, tako da se ogromna večina ljudstva udeležuje pri izgradnji poti, mostov, tovarn itd. Razvilo se je splošno navdušenje in ustvarjalni razmah. Ne bomo dopuščali, da sedaj oslabi, temveč ga bomo še povečali. Ljudstvo je razumelo, da mora samo izdelati, kar je potrebno, ne da bi čakalo samo na pomoč od zunaj, ter smo v glavnem doseženi uspehi dosegli iz svojih lastnih sredstev. Pomoč zaveznikov je prišla do izraza pri prehrani, pomoč pri obnovi pa do šole prišla do izraza. Mnogo nam je pomagala Sovjetska zveza, sedaj pa je prihaja tudi pomoč od UNRRA-e. Kar se tiče zapuščene in zaplenjene imovine, zahteva ta dobro upravo in delo, za katero smo mobilizirali ljudstvo iz vseh krajev. Agrarna reforma v sedanjih fazah ne bo prinesla državi posebne materialne koristi, zato pa bo prinesla ogromno socialno korist. Na ta način se izvršuje kompenzacija, ki tudi politično zelo pomembno pomeni. Mi ne gledamo samo na materialno, temveč v prvi vrsti na socialno in moralno stran. Vprašanje agrarne reforme smo skušali rešiti radikalno. Država se bo potrudila, da ljudje, ki so dobili posestva, ne bodo prepuščeni samim sebi, temveč da jim bo država pomagala z doletovanjem načrta in z navodili za popolnejši način obdelave zemlje, ki je mnogi ne znajo. To je ogromno delo, katerega uspehi bodo vidni v nekaj letih.

Nato je maršal Tito poudaril vlogo žene v narodni osvobodilni boju in vlogo mladine, ki predstavljata veliko organizirano moč, na katero se naslanja nova Jugoslavija. Maršal Tito je dejal o stališču pravoslavne in katoliške duhovščine nasproti narodno-osvobodilnemu boju in stališču države nasproti cerkvi naslednje:

Del duhovščine, tako katoliške kakor pravoslavne, je bil takoj v narodno osvobodilnem boju. Večji del nižje duhovščine je bil prijatelj narodno osvobodilnega boja s razliko od večjega dela višje duhovščine, ki ni bila prijatelj in ki je stala ali pasivno ali z okupatorji. Za našo politiko nasproti cerkvi ne bo to igralo nikakršne vloge. Mi smo našo stališče nasproti cerkvi določili že v teku prvih let vojske. Mi ločimo vero in cerkev od posameznih ljudi in od tega, kako se posamezni duhovniki obnašajo. Pri nas cerkev ni bila, ni in ne bo

preganjana. Duhovniki imajo vse možnosti vrstiti svojo službo. Kadarkoli gre za vprašanje agrarne reforme, — ta pa gotovo del duhovščine moti, — ne moremo ločiti cerkve in ji ugoditi na račun drugih. Mi ne moremo trpeti, da bi cerkev zadržala mnoga ogromna posestva in da bi kmetje gladovali. Tu smo prišli v spor s posameznimi visokimi duhovniki. Drugače drugih problemov ni. Odnose med cerkvo in državo bomo na podlagi sodobne demokracije uredili na ta način, da bo cerkev ločena od države. Verjetno vsekakor v šolah ne bo obvezen predmet.

O izgledih za zблиžanje balkanskih narodov je dejal:

Demokratizacija vsake dežele na Balkanu bo v mnogočem doprinesla k zблиžanju balkanskih dežel tako na gospodarskem, kakor na drugih poljih, ker enaki notranji demokratični sistemi odстранjujeto vse elemente nezauzanja. Odnosi med Bolgarijo Domovinske fronte in Jugoslavijo, odnosi med Jugoslavijo in Albanijo so odlični ne glede na polzkuše gotovih reakcionarnih elementov v Bolgariji, da s raznimi provokacijami onemogočijo zблиžanje. Bolgarija je na poti notranje demokracije ter gre vsak dan na tej poti dalje. Ravno tako je z Albanijo. V notranjosti samega Balkana je po mojem mnenju sedaj odstranjeno ono, kar je nekdanje pomenilo esod amonitika. Ta esod amonitika je odstranjeno še samo s tem, da so balkanski narodi šli po poti demokratizacije dežele in po poti čim močnejšega zблиžanja. Zato v notranjosti Balkana ne bo elementov razдора, ako bi ne bili vršeni od zunaj. Jugoslavija je pri ureditvi zблиžanja balkanskih narodov in pri odstranjevanju elementov razдора igrala veliko vlogo ter je nedvomno glavni činitelj neutralizacije, važen element pomirjenja.

Na vprašanje o možnosti sodelovanja Jugoslavije in Češkoslovaške na gospodarskem, kulturnem in drugih poljih je maršal Tito dal sledeči odgovor:

Odnosi med Jugoslavijo in Češkoslovaško so bili do vojne dobi v. V teku te vojne niso ustvarjeni nikakršni elementi, ki bi oteževali porušili. Nasprotno, ravno zaradi skupnega trpljenja so ustvarjeni pogoji za še močnejše zблиžanje, ker so narodi Češkoslovaške in Jugoslavije v tej vojni dobili velike uspehe. Odnosi med sosednjimi prijatelji in tečajnega gospodarskega in političnega sodelovanja sploh ni vprašanja. Zato je dolžnost vodilnih oseb Jugoslavije in Češkoslovaške, da očuvajo te odnose.

Na vprašanje, kako Jugoslavija gleda na izmenjavo prebivalstva med češkoslovaško in Madžarsko, je maršal Tito odgovoril:

Mi smo v naši Jugoslaviji še v času vojne zavzeli določeno stališče nasproti narodnim manjšinam. Proti Nemcem kot krivcem, ki so izvršili neverjetna zverstva v Jugoslaviji, smo postopali najstrože, medtem ko smo proti madžarski narodni manjšini postopali blago in širokogrudno. To ni bil izraz slabosti, temveč smo zavzeli to stališče ravno zato, ker smo bili zmagovalci. Glede naših ukrepov nasproti Madžarom lahko rečem, da nam v začetku ni bilo vse jasno, kakor danes. Madžari so v Češkoslovaški igrali drugačno vlogo, kakor v naši deželi. Tam so bili ekspanzivni ter so stremeli za denacionalizacijo oziroma asimilacijo slovenskega življa. Tam je zgodovina v mnogo ostrije oblik pokazala nasprotstva, ki so med Madžarsko in Češkoslovaško, kakor pa pri nas, tako da mislim, da češkoslovaška vlada pravilno postopajo, ko zahteva izmenjavo prebivalstva. Toda potrebno je, da so pri tem izvedli protifašisti. Moram reči, da izkušnja iz preteklosti kaže, da se ne sme več prakticirati da bi se narodna manjšina v notranjosti neke države pri svojem postopanju smatrala kot državljani druge dežele. Nova Jugoslavija ne bo nikdar dovolila, da bi bile v njej manjšine, ki je ne bi smatrala za svojo domovino, temveč bi za to smatrala kako drugo deželo.

Položaj v Grčiji

Ostavka nadškofa Damaskinosa

Atone, 22. — Novi ministrski predsednik Sophoulis je izjavil, da je regent nadškof Damaskinos, ki je bil v bistvu preklic mandata, ki mu je bil poverjen preteklega decembra lanskega leta.

Ko so novi ministri prisegli nadškofu Damaskinosu, so ga prosili, naj umakne svojo stavko, ki jo je podal zaradi poslanice kralja Jurija.

Rasori nove vlade so razdelili kakole: predsednik Themistocles Sophoulis; podpredsednik vlade in ministar brez listine: George Kafandaris; podpredsednik in ministar za gospodarsko koordinacijo: Emanuel Tsouderos; zunanji ministar: Ivan Sofianopoulos; javna varnost: Stamatelimeris; obramba: ministar in vršilec dolžnosti pravosodnega ministra: Constantinos Rendias; narodno gospodarstvo: Giorgio Veranakis; vojni ministar: general Theodor Manetas; socialno skrbstvo: Leon Jassonides; javna dela: Theodor Havins; prehrana: George Cartalis; poljedelstvo: Chrysos Evelpidis; prosveta: Athanasios Novas; guverner severne Grčije: general Alexander Merenditis.

Pariz, 22. AFP. — Popoldanski list „Le Monde“ proučuje britan-

sko politiko v Grčiji med vladno krizo in piše:

„Če je točno, da je britanska vlada postavila kot pogoj za finančno pomoč, da se plebiscit odgodi za tri leta, bi to pomenilo, da je britanska politika v Grčiji doživela popolno spremembo. Doslej smo jo smatrali za naklonjeno povratku kralja.

Ljubljanka britanske politike je bila ljudska monarhistična stranka, ki se je sedaj na srečo postavila proti odgovorni in bi rada videla plebiscit čimprej, ker meni, da je javno mišljenje sedaj za kraljev povratek.

List opozarja na stališče kralja Jurija, ki je izjavil, da je britanski sklop za grški narod nesprejemljiv, in nadaljuje: „Govorica „Daily Herald“, organa laburistične stranke, ki piše, da to stališče jemlje kralju vse izgube za vrnitev na prestol, poudarja to spramembo politike angleške vlade, Anglija podpira odselj republikanske stranke. List piše, da je bila nova Solunska vlada na splošno dobro sprejeta in zaključuje z izjavo, da je prihodnost te vlade odvisna od njene delavnosti na gospodarskem in finančnem polju, kakor tudi od pomoči, ki jo bo dobila od londonske vlade.“

Istra bo volila

25. novembra si bo narod Istre v tajnim in svobodnim glasovanjem izvolil svoje krajevne in mestne odbore ter okrajne in mestne ljudske skupščine. Hrvati ter Italijani bodo zedinjeni in povezani v protifašistični zvezki glasovali za svojo ljudsko oblast, ki je že doslej pokazala, da edina lahko rešuje njihove življenjske probleme. Svoboda in ljudska oblast, preko katere odloča narod sam o svoji usodi, sta napravila konec preko dvajsetletnemu trpljenju prebivalcev Istre. Po vseh okrajih in mestih Istre se vršijo številni sestanki, na katerih razpravljajo istrsko ljudstvo o važnosti demokratičnih volitev. Na teh sestankih zbirajo Hrvati in Italijani svoje kandidate, Ljudstvo Pulja nima še možnosti da izvoli svoje prave zastopnike, ker je Zavezništva uprava odobila predlog jugoslovanske vojne uprave, da bi se tudi v Pulju izvedle volitve za ljudsko oblast.

Vsa svobodna in demokratična Istra čaka z veseljem na dan volitev, ko bo z množično udeležbo izpricala pred vsem svetom voljo svojega ljudstva. Množični sestanki po vsej Istri dokazujejo zopredovine dneve, ko se kujeta bratstvo in enotnost vsa istrskega ljudstva ter njegova lepša bodočnost.

Preganjanje koroskih Slovencev

Ljubljana, 22. Tanjug. — Koroski Slovenci so pred kratkim s starimi narodni običaji proslavili svoj cerkveni praznik. Na teh proslavah je koroska mladina v slikovitih narodnih nošah plesala narodne pise po lipo.

Naslednjega dne so oblasti izvršile številne hišne preiskave s ulemeljivjo, da iščejo slovensko propagando. Hišne preiskave so izvedli list koroski, ki so oktobra 1944. strahovito preganjali iste koroske Slovence, ki so v tem času pomagali k pobegu britanskim vojni ujetnikom, ki so bili v tabornišku za vojne ujetnike na Koroskem.

Madžarska vlada narodne fronte

Budimpešta, 22. Tanjug. — Dopolnjen Tanjug je Madžarske narodne liste: „Szabad Nép“, organ madžarske komunistične partije, piše: „Nova madžarska vlada, sestavljena pod predsedstvom Zoltana Tildyja, je vlada Fronte narodne neodvisnosti Madžarske in mora izvesti program Fronte, v kateri so združene štiri demokratične stranke, in to: stranka malih kmetov, komunistična stranka, socialna demokratska stranka in narodna komunistična stranka. Program je bil sestavljen in objavljen še pred volitvami. Sestavljen so ga štiri omejene stranke. Rešiti vprašanje prekruke, ustaviti inflacijo, očistiti upravo in s krepko roko do konca voditi borbo proti reakciji — samo na teh načelih more temeljiti program nove vlade. Ta osnovna načela je treba izdelati in uresničiti. Madžarska komunistična stranka bo podpirala vlado Zoltana Tildyja pri izvrševanju tega programa. Mi komunisti hočemo trajno in stalno vlado.“

Francoska vlada

Pariz, 22. — V petek bodo sklicali ustavodajno skupščino, da bo odobrila novo koalicijsko vlado, ki je sestavljena iz 22 članov, ki ji predseduje De Gaulle. V tej vladi je dobila pet mest vsaka izmed treh strank — komunistična, socialistična in ljudsko republikanska gibanje. Nova vlada se bo danes prvič sestala in bo v petek predložila svoj načrt akcij.

Komunistična stranka je v sredo zvečer podala izjavo, v kateri potrjuje svojo odločitev, da bo dejansko sodelovala v novi vladi za procvit boljših, demokratske in neodvisne Francije in jo priveda v prve vrste svobodnih držav.

Seja angleške vlade

London, 22. AFP. — Attlee, ki je predsedoval danes zjutraj vladi, je dal podrobno poročilo o razgovorih v Washingtonu.

Vlada je tudi proučevala resolucijo konservativcev proti notranji politiki.

Agencija Reuter poroča, da je bil 20. novembra svečan objavljeno, da bo konservativna opozicija predala spodnji zbornik resolucije o nezauzanju laburističnega v zvezi s podpiranjem celih vseh vojnišnih panog britanske industrije, zaradi neuspeha v notranji politiki zbog prekomernih izdatkov v zvezi s politiko gradnje stanovanj in v zvezi z demobilizacijo orožnih sil. Kot prikažejo, bodo to resolucije, ki bo predložena prihodnji teden spodnjemu domu, predpisal vodja opozicije, bivši ministrski predstojnik W. Churchill, bivši zunanji ministar Antony Eden in bivši ministar za vojno proizvodnjo Oliver Lethbridge, kakor tudi drugi vodilni voditelji konservativne stranke. Prikažejo, da bo zaradi te resolucije prišlo do debate na koncu tega tedna, naskar se bo izvršilo izredno glasovanje.

Poljski list o jugoslovanskih volitvah

Varšava, 22. Tanjug. — Dopolnjen Tanjug poroča, da je ves poljski tisk pazljivo sledil volitvam 11. novembra v jugoslovansko ustavodajno skupščino.

Varšavski dnevnik „Varšavsko življenje“ objavlja volivne izide in pravi, da so politične posledice volitev zelo dalekosežne in globoke. Volitve so dokončno in popolnoma razkrinkale opozicijo. Subašić in Grol sta se pokazala pred svetom kot opozicijska generala brez vojske, to pomeni, da sta se pokazala v resnični podobi.

Osnredni organ poljske delavske stranke „Ljudstvo“ piše na prvi strani, da so jugoslovanski narodi izrazili svojo voljo, da hočejo biti gospodari v lastni hiši in hočejo biti predmet njihovega spoštovanja in intervjena. Posledica volivne zmage je bila okrepitev demokratične Jugoslavije v Evropi.

Pogoj za mir so se povečali in s tem se je okrepil demokratični temelj v Evropi.

„Ljudski dnevnik“ pravi: „Največja zmaga demokracije v Evropi je zmaga ljudske fronte v Jugoslaviji.“

Tihonov o bolgarskih volitvah

Sofija, 22. Tass. — Znanji sovjetski pisatelj Nikolaj Tihonov, ki se muči kot poseben dopisnik „Krasnojave“ v Sofiji, poroča, da so na dan volitev mnogi Bolgari zapustili tabor opozicije Petkova in Gečeva in glasovali za domovinsko fronto.

V kraju Godečka Osojka je bil neki član opozicije postavljen kot opazovalec na volitvah. Ob zaključku dneva je zapustil svoje mesto in glasoval za domovinsko fronto.

18. novembra so se najboljši prijatelji Nikole Petkova v vasi Bojan v okolici Sofije, odrekli njegovi politiki in se udeležili volitev, glasujoci za domovinsko fronto.

Tihonov živahno opisuje atmosfero splošnega navdušenja med volitvami. Opisuje ganljivo srečanje na volišču s najstarejšim možem v Bolgariji Ivanom Ivanovim, katerega 106. rojstni dan so pred kratkim slavili. Ko je vrgel svoje kroglice v skrinjico, ki je stari možak iz vasi Ribnica dejal: „Glasujem za srečo svojega naroda, ki je prvič prišel srečno in svobodno živeti.“

Laburistični poslanec v Albaniji

Tirana, 22. Tanjug. — ATA poroča, da je ministri predstojnik albanske vlade general Enver Hodža sprejel laburističnega poslanca za Manchester Hutchinsona in se z njim zadržal v polurnem pripranem razgovoru. Poslanec Hutchinsona, ki ga je spremljal dopisnik „Daily Telegrapha“ Edwards, je sprejel tudi albanski zunanji ministar dr. Omer Nishan.

Anahronizmi sodstva

12. t. m. je „El Lavoratore“ objavil članek: „Ustanova, ki ne deluje: Takozvani ljudski sodniki izrednega porotnega sodišča.“ V tem članku je opisan čuden postopek sodnikov, ki opozarjajo ali pa obsojajo na mile klanje klane posebne policije in vojaških oddelkov Mussolinijevske republike, ki so na nemški strani borili tudi proti italijanski državi in bi jih morali po zakonu je zaradi njihove pripadnosti tem formacijam obsoditi na smrt.

Članek omenja tudi, da je nesulati, da sede v tem izrednem porotnem sodišču takozvani ljudski sodniki, ki so jih poklicali sodniki po imenu, omešili, da v večini primerov oporočajo fašistične kriminalce.

Zaradi tega članka je predsednik zveze sodnikov Julijane krajine 14. t. m. prijel odgovorne urednike državnemu tožilstvu, da bi podval prijetih ljudi, ki so v njegovi kompetenci. „El Lavoratore“ je včeraj na to obsojlo odgovoril s člankom pod gorljivim naslovom, ki ga objavljamo v prevodu: „Sodišče, ki bo obravnavalo obsojlo, ki so jo vložili proti našemu listu sodniki izrednega porotnega sodišča, bo imelo pred seboj zelo težavno nalogo. To do edinstven primer v anahronizmu pravosodstva ne le s pravne, ampak tudi predvsem s moralnega in političnega stališča. In obsodba bo presegala krajevno pomen, bo imela zelo velik odmev, ki bo segal daleč preko pokrajinskih meja.“

Gre namreč za nasprotje, ki prihaja do izraza v mestu, za katero se animata Evropa in svet; nasprotje med ljudsko voljo po obnovi in kristalizaciji premaganega, toda še ne mrtvega sveta. Ta spopad se v različni meri dogaja povsod, od Angije do Balkana, od Francije do Indonezije in se v Trstu in v Julijki krajini prav posebno zaostrojuje. Tega mesta se sliče mednarodna reakcija v svojem boju za obstanek oklepa kot zelo važne postojanke, in revolutio (to besedo pomenujemo v njenem najširšem in najboljsem smislu, ne pa sektakto) prejema in vodi borbo z odločno dovednostjo.

Za kontinentalno Evropo konno nacifasizma ni pomenil le spremembe ministrskih sestav, uvoda k novemu razvoju ali ni povratka k predfašističnemu sistemu. Ne! Ljudstva se niso borila proti fašizmu po milem ukazi monarhov ali predsednikov republik; marveč so oni sami napovedali in vodili vojno ter se pri tem izpostavljali vsakršnim nevarnostim, trpljenju in iztrgovanju do končne zmage. In danes so ta ljudstva odločno proti temu, da se povrno na estatus quo antes, in bodo povrh tega terjala je nekaj več. Nove ljudsko napredne demokracije se ne porajajo le v vzhodni Evropi. Tudi v Italiji in Franciji bodo Konstitucije od ljudstva dobile nalogo da pravno potrdijo politične in socialne pridobitve osvobodilnega boja, ki sato povsem predstavljajo revolucijo, v onem prvem pomenu besede kot smo omenili.

Povsod v Evropi je obsodba nacifasističnih slobocev, ki so jo odločili zunanji ministri na moskovski konferenci, zelo važnost in postaja izrednega zgodovinskega in političnega pomena. Duh odločitve, ki ga jih sklenili Zdrženih narodov v Moskvi navedajo tudi svobodoljubna ljudstva v njihovih zahtevah po

strogi sodbi, ki naj bo drugim vsa zgled proti onim, ki so odgovorni za toliko zlobo, za tako grozno trpljenje in za ne s končno škodo borb za svobodo, ki so jih vodile nedolžne množice. Potrebna je, izredna in revolucionarna justica. Zaradi tega so povsod ustanovili ljudska in izredna sodišča v skladu s moskovskimi sklepi. Na osnovi teh sklepov bi morali fašističnim slobocem soditi ljudstva, ki so bila njih žrtve, torej po logični dovednosti in skladu z voljo teh ljudstev, s njihovimi čutom na pravičnost in njihoviimi potrebami.

Če smo tedaj začeli obravnavati resnoudarj ljudskega sodišča, če smo poudarjali furiščne pomamljivosti, če smo poudarjali zakonodajne in organizacijske nezmogljivosti, če smo terverovali nalogo, ki bi ji moralo biti kos in če smo nadalje poudarili, kako so bile obsode, in jih je teoretično bile neprimerne in so stvarle oslro kritiko ljudstva, tedaj smo vršili le dolžnost nastopnikov in zaščitnikov protifašistične borbene linije, ki smo se in se je domo še nadalje držali. Vršili smo le dolžnost glasnikov širokih ljudskih množic, ki imajo pravico, da onega kar smo obravnovali sgoraj, da uveljavijo svoj pravi fašističnim slobocem svojo voljo. Sodišče bi moralo izvrševati to voljo. Četudi sodniki teh sodišč niso bili in niso bodbeni antifasisti, bi se morali držati antifasistične, to je revolucionarne smeri. Nasprotno, držali so se kruto, strogo brez spremembe interpretacijskih norm fašističnih zakonikov... Kakor bi — to je stvar primerjamo s tedanjim stanjem — francoska revolutio morala uveljaviti zakone absolutistične monarhije, da bi sodila Capeta, ali pa, če bi se sojenja carjev Oktobrske revolucije morala uveljaviti zakone carskega satranja.

Prišlo je torej do absurda, ko sodišče, ki bi moralo soditi v imenu ljudstva, pa v pravdnem uporabi nacija, proti katerim se je narod uprl, se bori in smagaj. Prišlo je do absurda, da je sodišče, ki je bilo postavljeno za tretbenjenja vseh ostankov fašizma, stvarno predredilo svoj postopek furiškim kristalizacijam onega režima in prejšnjega, ki ga je ustvaril. Sodišče, ki je bilo postavljeno zato, da bi novi časi zmagali nad preteklostjo ni smelo rešiti se te preteklosti. Četudi mi priznamo dobro voljo vendarle ni uspelo razvozlati samotnosti oblike, ki je vendar bila njegova naloga globoko posesti v bistvo. Res je, da se lahko opravičuje z drugo absurdnostjo, za katero ni odgovorno. To je, da ni izšla nobena izredna odredba za procese proti fašističnim krivcem, odredba, ki bi nudila sodišču pravno pomoč, in omogočala uporabo najpriladnejših formul, na predmet soditve. Toda s novo stvarno, novimi načeli in z izrednostjo njegove jurisdikcije, bi moglo tudi stare formule uveljaviti v skladu s ljudsko voljo, ki bi jo v tem primeru morali smatrati kot zakonodajalstvo nomen.

Zato je ljudstvo nezadovoljno, ker je izprevidelo, da so ga kot nosilca suverenosti ogojčevali v izvršitvi njegovih namer in ki je kot žrtve fašistov smatralo, da ga je dotela k svetlosti denegata. In smo terzali to nezadovoljstvo — in čeprav nas bodo obtoževali za krivost — bomo je nadalje trdili. Ni naša krivda, če je ljudstvo napredovalo, sedaj pa smatelo.

KRIVCI SMRTI 22 MILIJONOV LJUDI

Razprava proti nacističnim voditeljem v Nürnbergu

Nuernberg, 22. — Danes se je nadaljevala razprava proti 20 nacističnim voditeljem, ki so obtoženi, da so izvali vojno, v kateri je umrlo 22 milijonov ljudi. Ameriški sodnik Jackson je danes prebral obtožnico, v kateri navaja zločine te nacističnih voditeljev. V obtožnici je dejal med drugim: „Če postane napadalna vojna s krivično obveznostjo, prevzetimi s pogodbami, predmet mednarodnega zaganjanja, se mora tudi za njeno pripravo zanimati mednarodna skupnost.“

Torikem je bilo glavno oročje, ki je služilo zagotovitvi povzornosti nemškega naroda med vojno. O sodišču pa je dejal: „Statut tega sodišča jasno izraža, da zakon ne

obstaja le za ravnanje in delovanje nevarnih ljudi, marveč, da so tudi tisti, ki vladajo narodu, podrejeni bogu in človeštvi.“ Stališče, iz katerega izhajajo neke, pa naj ima narod kakršniboli zahtevo ali kakršnokoli občutek proti „statutu quo“, da je napadala vojna nezakonito sredstvo za dosegitev te zahtevi, ali za sprejemo obstoječega reda. Obtožnica so prideli napadalo vojno, so napadli in osvojili sosednje narode ter vodili zunanjo politiko, za katero so vedeli, da mora gotovo privedi do vojne.

V svoji obtožnici govori še o nemških zločinah nad Židi, nad zvezničniki letalci itd. Nadalje pa tudi razkriva nemške vojne načrte,

na oblasti. Priprani so, da jih ni moglo nazvati slobocev, ker so državljani. To je misel, ki jo imeli sedanj obtoženci. Priprani so bili, da jim daje njihov položaj in naslov nedotakljivost

V znamenju demokracije št. 11

Pred odstopom okrajnega NOO v Sežani

19. t. m. popoldne se je vršila sejo Okrajnega izvršnega odbora za Sežano ob prisotnosti g. guvernerja Cap. Schmitta. V začetku seje so razpravljali o predlogih glede novega tajnika (dosedanja tajnica je bila obsojena na 6 mesecev zapora, o čemer smo že poročali), o dovažanju mleka v Trst, krmi za živino, obnovi tla. Po končani debati o teh zadevah, je g. guverner izjavil, da je bil izdan nov splošen ukaz o preureditvi odborov. Po tem novem ukazu bi v Sežanskem okrajnem odboru ostali izvršni organi, predsednik in štirje člani odbora. Vsi ostali člani ter še iz vsake vasi po en član, ki bi se lahko sestajali tudi skupno z ožjim odborom. Gospod guverner je pripomnil, da ta ukaz velja za vse Juljsko krajino ter da se morajo vse oblasti po njem ravnavati. Dejal je tudi, da se s tem ne bi napravile velike izpremembe in končno je to tako začelo, dokler se ne uredi vprašanje pripadnosti te pokrajine. Izrazil je svoje zadovoljstvo nad dosedanjim delom odbora ter pripomnil, da je bil okrajni NOO od zavzemalov le začasnoma in ne uradno priznan. Člani odbora so temu ugovarjali, češ, da jim je gospod guverner že enkrat pokazal potrdilo, s katerim ZVU priznava Okrajni NOO za Sežano. Toda gospod guverner je vztrajal pri svojem. Člani okrajnega NOO pa so g. guvernerju izrazili svoje začudenje nad tem, da se v vseh občinah pozablja na to, da se je naše ljudstvo za svojo oblast borilo in da so zato mnogi naši ljudje tudi padli. Dejali so mu tudi, da so zavzemalci v času borbe objavili, da bodo spoštovali stanje, ki ga bodo našli v po njih zaslednih krajev. G. guverner pa jim je odgovoril, da se po drugih okrajih sprejembe že izvršene in da Sežanski okraj ne more biti izjema. Na njegovo vprašanje, če bodo člani Okrajnega NOO zapustili službo v primeru, da se izpremembe izvedejo, so mu ti odgovorili, da bodo v tem primeru primorani prekiniti vsako sodelovanje z ZVU, da pa tu ne gre za kakšno službo, ker oni vršijo le svojo dolžnost, ki jim jo je naložilo ljudstvo, da jim jo je izpolnili. Zato je tudi edino ljudstvo upravičeno, da jih odpokaže. G. guverner se je zanimal, kako so bili izvoljeni in tovaršiški se mu točno pojasnili. Prošli so ga, naj njihovo stališče tolnači svojo predstojalstvo. S tem je bil seštevek zaključčen.

Sežanski okrajni NOO je danes na tem, da odstopi.

Brez dvoma je ta korak, ki ga bo napravil, popolnoma pravičen, in bo našel enako stališče, kakršnega so zavzemalci vsi odobrili naše ljudske oblasti, ki so bili po uradni št. 11, s katero se ljudstvo Juljske krajine ne more strinjati, pristijeni v celoti odločilo sodelovanje z ZVU. Nočemo dunes mva pisati, lo-

Lep uspeh

Po zaslugi mestnega odbora v Kopru je bil popravljen parnik, ki bo vozil na progi Trst-Koper

Od 21. t. m. vozi zopet redno parnik «Itala» iz Trsta v Koper in obratno.

Parnik «Itala» je bil težko poškodovan ob priliki bled Nemcev v Kopru. Jugoslovanska ter zavezniška aviacija sta 28. aprila obstralevali parnik, ki je bil poln Nemcev, municije in «Panzerfaustov». Zaradi eksplozije municije, posebnosti na «Panzerfaustov» je izbruhnil na parniku velik požar, ki je uničil vse krov in sobe, eksplozija je pokvarila lok in drugo. Nemci so izgubili življenje, nekateri pa so bili ubiti.

Poškodovan parnik je stal nekaj časa v tržaškem pristanišču. Koprski mestni odbor se je takoj zanimal za parnik. Tedanja jugoslovanska pristaniška uprava je dovolila, da so ga odpeljali v Koper, kjer je mestni odbor takoj naročil popravila v tržaških ladjejadelnih.

Težave so bile velike, zlasti zaradi pomanjkanja delavcev, kovinarjev in raznega materiala, ki so ga morali kupiti celo na črni borzi v Trstu.

Mestni odbor je potrošil na celotno popravilo 3.200.000 lir.

Vsa dela, razen nekaterih popravil na domu parnika, pa so napravile domače ladjejadelnice «Istria» in «Depangher». Ostala manjša popravila so izvedli v Trstu.

Sirote slovenske narodnosti, stalno bivačje v Trstu in okolici, katerih varuhi žele, da jih spravijo v nadaljnjo oskrbo k dobrim družinam v Sloveniji, naj se zglasijo takoj na odseku za socialno skrbstvo, Via Galati šte. 20 L.

Prav tako se vabijo sirote iz Tržaškega okrožja, naj se zglasijo na Tržaškem okrožju, Piazza Ponterosso šte. 6 IL.

pravila so morali napraviti v tržaških ladjejadelnih.

Nato so se pojavile večje težave z zavezniški in lastniškim samim, ki se ni prišlo, ko je bil parnik le poškodovan.

S pretvezo, da je parnik vpisan v matično knjigo v tržaškem pristanišču, niso hoteli zavezniške oblasti dovoliti, da bi parnik vozil iz Trsta v cono B, pač pa drugam. Po dolgem prizadevanju članov koprškega mestnega odbora in zaradi njihove vztrajnosti, so zavezniške oblasti vendarle na to pristale. Zlasti zaradi tega, ker je parnik svoj čas vozil iz Kopra, ker so ga

Usoda slovenske šole (in gospod Simoni)

Zadnje tedne so se postopoma odpirale slovenske šole pod okrovno Zavezniško upravo. Postopoma, z velikimi težavami, pridruženimi, tudi z borbami, precej pogostimi borbami naših starešev, roditeljskih svetov; se niso vse odprle, največ jih dela z zelo slavnimi učniki, opremljene so za silo in namenjenost je pogosto zelo svojevrstno. Prav veliko zlo pa je, da Demokracija meč negotovosti, ki jim visi nad glavo. Ali pa jih je celo več. Pogledimo enega.

Ze pred nekaj dnevi je «Primorski dnevnik» javil primer našega slovenskega pisatelja, enega najboljših naših vojaških, prof. Andreja Budala, ki mu oarada g. Simonija, najvišjega Zavezniškega slovenskega upravitelja za slovenske šole, prepoveduje, da bi se po 20 letih javističnega izgnanstva smel vrniti v svojo domovino.

Prošil je za premeščenje v svoje rodno mesto Gorico, da bi po 20 letih zopet počival slovensko mladino. Ni zanikal Zavezniških oblastev in sodelovanja z njimi, ne, saj se je nanje obrnil, da bi mu dali mesto profesorja, ali morda celo ravnatelja na kakšni slovenski srednji šoli v Gorici. Le mesto šolskega nadzornika za Gorico, ki mu ga je dekretiral g. Simonij, ni hotel sprejeti.

V času pogajanj z g. Simonijem so namreč slovenski prosvetni zastopniki zahtevali na Goriskem popolno šolsko enakopravnost z italijansko šolo; tudi mesto šolskega superintendenta. Tega mesta Slovenci oziroma slovenskemu šolniku niso hoteli dati, morda so mu ponudili samo podrejeno mesto nadzornika. Zato ga prof. Budala ni hotel sprejeti. Ni hotel sprejeti drobtinice iz drugih rok, kot zastopnik slovenskega ljudstva, ki ga je pridelo, si ga priporilo na lastni zemlji. Ni klonil fašizmu, ni klonil samovolji g. Simonija. Ostal je do sleden, značen borec za slovensko pravico, za slovensko narodno enakopravnost. Zato je kaznovan, zato se ne sme vrniti v domovino.

Ako naš najvišji vrednotni naš slovenske šole olada samovolja z vrha, potem...

Nikolaj Ostrovski

Kako se je kalilo jeklo (Roman)

— Kaj naj se potem pogovarjam z Vami. Poljite mi desetarje, ali pa koga drugega...
— Korčagin ga je jezo pogledal.
— Če nečete delati, vam ni treba. Brez naših desetarjev ne boste mogli na vlak. Tako je povedal za gradnje.
— Tudi vi, meščanka, nobete? — se je obrnil Pavle k ženi in se za trenutek zadržal pred njim je stala Tonja Tumanova.
Težko je v tej opremi spoznala Korčagina. V razgribani obleki in fantastični obutvi z umazano brisačo okoli vratu in že dolgo neumitimi obrazom je stal pred njo Pavle. Samo oči je imel še take kot nekdaj polne ognja, ki nikoli ne ugasne. Njegove oči. In glej tega razgribanega, podobnega potepuhu, njega je ona še pred kratkim imela tako rada. Kako se je vse spremenilo!

Tonja je s svojim možem, s katerim se je pred kratkim poročila...

75

nova, in stopite v vrsto. Ne jemljite si za primer tega dobro okrnjenega bivalja. Prosim za opravičenje, ne vem namreč, kaj Vam je on.

Pavle se je na preveč ljubeznivo nasmehnil in obenem, ko je gledal Tonjine kranke desete, do dal:

— Ne svetujem Vam, da bi ostali tu. Večkrat nam obišče bande. Obrnili se je. Odšel k svojim in šel s copato.

Zadnje besede so delovale na Tonjo.

Tonja je g. nagovorila, da sta ostala in delala.

Zvečer, ko so končali delo, so se vračali na postajo. Tonjin mož je šel naprej, hitel je, da predstavi mesto v vagonu. Tonja je za ostala in počela delavce naprej. Zadal je šel in se podpiral s lopato, da utrjuje Korčagin.

— Zdravo Pavlu! Priznam, da nisem pričakovala, da te bom videla tako. Ali pri oblasti nisi služil nič boljšega, kakor da si koplješ zemljo? Mislila sem, da si že zadal komisar, ali kaj podobnega. Kako se ti je življenje zazdelo...

Pogreb nad 100 partizanov in talcev

V nedeljo, 25. t. m., zjutraj ob 9.30 se bo vršil v Gorici velik pogreb nad 100 partizanov in talcev, ki bodo prenešeni iz krajev, kjer so padli.

Zalna svečanost se bo vršila na Travniku, kjer bo sledil cerkveni obred.

Velj parizani, «patritio» in sodelovalci so vabljani, da se zadnjič poslovijo od tovarštev, ki so dali svoja življenja v borbi za svobodo.

Večna slava narodnim junakom!

Vabljani so tudi vsi tovaršiški iz goriškega okrožja, ki so se svoj čas borili v Spaniji.

Pogreb borcev v Sv. Križu

Prihodno nedeljo, dne 25. t. m. ob 14. uri bo v Sv. Križu pri Trstu sveden pogreb devetih borcev, padlih v osvobodilnem boju. Naša dolžnost je, da se pogreba polnoštevilno udeležimo in s tem izkazujemo čast in globoko hvalečnost mladim žrtvam.

Prijave za Akademijo upodablajočih umetnosti

Rektorat Akademije upodablajočih umetnosti v Ljubljani javlja, da sprejema prijave za sprejemni izpit na Akademijo dne 1. decembra t. l. od 9-12 dop. in od 2-5 pop. v prostorih Akademije v Strossmajerjevi ul. št. 1. (Poljska gumnazija).

Sprejemni izpiti v I. letnik se pridno v ponedeljek, 8. decembra in trajajo od petka 7. decembra. Goleme Akademije lahko postane vsak, ki je dokončal katerokoli srednjo šolo, pa tudi tisti, ki pokazuje izredno sposobnost za umetniški poklic in je dovršil 17. leto študija. K prijaviteljem morajo prinesiti kratki list, veljavna in notrificirana šolska izpovedanja in v zadostnem številu svoja že dokončana dela, odnosa pri kiparjih primerne fotografije teh del. K izpitu naj prinese vsak prijavilec za slikar: slikarski oddelki risalne deske, primeren papir, ogije, kredo ali svinčnik ter ostale pripadajoče risalne potrebščine. Prijavitelci za kiparski oddelke dolo vse za izpit potrebne predmete na zavodu izvenšolski modelnih lesov. Prijavitelci za slikarski oddelki bodo pri izpitu risali glavo in figuro po naravi, na kiparskem oddelku pa bodo modelirali glavo po naravi in glavo v reliefu po mavčnem odliki.

V soboto 8. decembra bodo objavljene imena sprejetih gojencev na objavi deski Akademije.

Vpisovanje v višje semestre traja od 3-7. decembra t. l. Gojenci naj prinese s seboj veljavna in notrificirana izpovedanja in drugih Akademijah dokončanih semestrov.

Od Triglava do Jadrana

V Rajblju Slovenci nimajo šole

V Rajblju so pred časom otvorili slovensko osnovno šolo, ki je obiskovalo okrog 150 učencev. Poučevala sta učitelja Zornik Anžon in njegov tovariš. Po precejšnjih ovirah, ki sta jih morala utrditi premagati, se je začel redni pouk. Prejšnji teden pa je prišel iz Trbiča v spremstvu orožnika neki italijanski komisar in ukazal učiteljima, naj takoj zapustita šolo, ker nista priznana; če se ne bosta pokorila ukazu, ju bo del aretirati. Pripomnil je še, da privatno, ako hočeta, lahko poučujeta, toda drugod, ne pa v šoli. Znan je, da v Rajblju ni za to vrsto pravega primarnega prostora, razen šolskega poslopja, ki sta ga morala zapustiti; tako so zdaj slovenski učenci ostali brez šole.

ILIRSKA BISTRICA

Dne 20. t. m. se je vršila konferenca vseh vojnih ujetnikov iz okraja Ilirske Bistrice. Delovali in nameščenci so se je številno udeležili.

Z velikim zanimanjem so sledili govorom tovarštev Bojana, Videta in majorja XX. U. D., ki so jim prikazali in pojasnili politično gibanje naše demokratične ljudske oblasti in Osvobodilne fronte. Z obnavljanjem in velikim navdušenjem...

razum so sprejeli navodila iz dokazila, da se zavežajo dolžnosti, ki jo nalaga narodno osvobodilna borba, v kateri je dalo življenje 45 tisoč naših najboljših primorskih rodoljubov.

Ker so v teh treh letih ujetništva mnogo zamudili, hočejo sedaj s svojo poštenostjo in sodelovanjem pomagati za čimprejšnjo obnovo naše porušene domovine.

S konferenco so vojni ujetniki poslali resolucijo maršalu Titu.

Matineja v «Nazionale»

Tržaški okrožni odbor slovenske prosvetne zveze priredi v nedeljo dne 25. t. m. ob 19.30 prosvetno matinejo v gledališču Nazionale.

Vabilo

V nedeljo 25. t. m. ob 14.30 bo v Šmarjah pri Sežani prva kulturna prireditev. Sledila bo prosta zabava s plesom.

Otvoritev Slovenskega narodnega gledališča za Trst in Primorje bo v nedeljo 2. decembra 1945

no obrnito... — Je prišel Tonja in šla poleg njega.

Pavle je obstal in začuden pogledal Tonjo.

— Jas ravno tako nisem pričakoval, da te bom srečal tako... ugroženo... je našel nazadnje Pavle ugodno blago besedo.

Konci Tonjinih uses so otrpeli.

— Ti si še vedno grob.

Korčagin je vrge lopato na ramo in odšel naprej, šele po nekoliko korakih je odgovoril:

— Moja grobot je, tovaršička Tomanova, večkrat lažje prenositi, ko od vaših talozvane vjudnosti. O mojem življenju se nikar ne brigajte. Tu je vse v redu. Vaše življenje pa je slabše kot sem pričakoval. Pred dvema letoma ste bila boljše; niste se aravale, potrudili delavca roko. Sedaj pa smrdite po nafalinu. Hočem ti reči: na splošno nimam s teboj kaj govoriti.

Pavle je dobil pismo od Armeta. Brat mu je pisal, da se bo v kratkem poročil in prosil Pavla, naj vsakogar pride.

Veter je odnesel iz Korčaginovih rok bel list in ta je bil grob slo-

Preložena prireditev

Izvršni odbor slovenskih in hrvaških delavskih čet, ki so bile v Franciji, javlja, da se nameravata prirediti v Trstu ne bo izvedla dne 25. t. m., kakor je bilo javljeno. Na ta dan se namreč naši tovaršiški iz Istre ne morejo udeležiti prireditve zaradi krajevskih volitev. Zato je prireditev odložena na dan, ki bo objavljen naknadno.

Bliza se sv. Miklavž

Mnogo je sirot tudi v goriškem okrožju, katerim je vojna vtrla razdejala toplo družinsko gnezdo in jih prerano ločila od ljubih staršev. Da tem sirotam vsaj delno nadomestimo veliko izgubo, smo dolžni, da jim posvetimo vso skrb in izkažemo našo ljubezen. Po naših, četudi skromnih močeh, moramo te otroke razveseliti tudi na otroški praznik na Miklavžev večer z lepimi in praktičnimi darili.

V to svrhu smo pokrenili akcijo, ki se bo pričela dne 23. novembra, z nabiranjem daril pri dobrovolnih ljudih, akcija se bo zaključila 30. novembra.

Prepričani smo, da bo naše ljudstvo odprlo svoja srca in roke ter prispevalo darila za naše najpotrebnejše otroke.

Darove bodo zbirale organizacije Podpornega društva za Goriško proti potrdilu.

Izpred sodišča

Pred izrednim sodiščem se je večer vršila razprava proti E. Popcu, odvetniku, ki je bil obtožen, da je finančni sekolji nemškega vrhovnega komisarja naznanil ustanovitev židov in Ane Cohn, katerim so Nemci nato odpeljali vso stanovanjsko opremo. Javni tožilec je zahteval obsodbo na štiri leta in sedem mesecev, sodišče pa je opustilo obtožbeno »perché il fatto non costituisce reato». Nato se je vršila razprava proti republikanemu fašističnemu vojaku Umberto Teja, za katerega je javni tožilec zahteval 6 let in 8 mesecev, sodniki pa se ga obsodili na 10 let zapora, trajno izgubo pravice do javnih služb in tri leta posebne nadzorstva po prestani kazni.

RENČE

V Renčah je ZVU namestila za pošto uradnico neko žensko iz Gorice. Pred dnevi so šle neke tovaršiške pogledat, kaj dela in so vidle, da uporablja še vedno enojne žige, in sicer samo italijanske, kakor ni ne moremo pristati. Tovarišice so poštni uradnici odločno povedale, naj čimprej zapustijo Renče. Rekle so ji, če se kdaj vrne, jo bodo okopale v Vipavi. Po starici je res zapustila urad in se ni več vrnila. Renčani ne vemo, ali je uradnica dobra ali slaba ženska. Toda ljudi, ki jih bodo namestili brez naše privolitve ne bomo priznavali. Naša pošta bo veseno delovala, kakor je delovala doslej. Tako bodo Renčani storili v vsakem, ki ga ne bodo sami nastavili.

Šebrelje

V naši vasi zelo radi čitamo «Primorski dnevnik». Toda lahko bi mislili da spimo, ker se nismo še nikoli oglasili. Vendar pa ni tako! Od 90 požanih poslanih smo zlasti obnovili in pokrili 30 47 hiš in hlevov. Skupno smo napravili eno oglednico in preko 100 brezplačnih voženj za obnovu. Tistim, ki sami niso mogli obdelati polja smo napravili 500 prostovoljnih delovnih ur. Zbrali smo 2800 kg starega železa. APZ in ZMS aglino delujeta na kulturnem polju. Prirediteli sta že več prireditev in na 14 dnevnih sestankih rešujeta v aktualna vprašanja. Četudi je okupator požgal naše vasi, smo tu pa tam še rešili kako knjigo. Zdal jih zbiramo in upamo, da bomo za zbirke večere imeli dosti čtiva.

Z zavestjo, da je vse kar delamo, za našo Jugoslavijo in v dobro naš samih, smo prebrodili vse težave. Vidimo, da prelika kri in žrtve niso bile zaman!

Zaprite plinske pipe!

Po več mesecih bo Trst vendarle spet doblj plin.

Toda ljudje naj pazijo — kajti ta blagovolen vsebuje tudi resno nevarnost.

V drugih mestih, kjer so začeli spet dovajati plin, so našli več ljudimrtov. Pustili so odprte pipe in so se po večini zastrupili.

Pozor! Če se vam to ne bo zgodilo. Za sedaj zaprite plinske pipe. Ne pozabite jih zapreti vsak dan, ko preteče čas oddaje plina.

TRZAŠKI RADIO

6.30 glasba za dobro jutro; 7. napoved časa - glasba za dobro jutro; 7.10, čitanje sporeda v slovenščini; 7.15, poročila v slovenščini; 7.30, poročila v italijanščini; 7.45, glasbeno - postra jutranja glasba; 8.30, zaključek.

10. predizve v Vidma; 12.35, predizve v slovenščini; 12.45, poročila v slovenščini; 13. napoved časa - poročila v italijanščini; 13.15, glasbeno fantazija; 13.45, predizve v slovenščini; 14. predizve v slovenščini; 14.15, zaključek.

16. predizve v Vidma; 18.30, obvestila svojim; 18.45, ljudska glasbena ura; 19.30, oddaja za italijanskega delavca; 20. napoved časa - poročila v slovenščini; 20.30, glasba za delavce; 21. komedija; 22. radio-reportaža (slav); 22.30, predizve v Vidma; 23. napoved časa - zadnje vesti v italijanščini; 23.10, zadnje vesti v slovenščini; 23.20, nočno zvešče; 24. zaključek.

Na planum gubernijskega komiteta si prišli iz Bojarke nihče.

(Se nadaljuje)

Dolga je bila pot

(Nadaljevanje)

Naio nam je pripovedoval o razpoloženju ki je vladalo med njimi in o obupu, ki se jih je vedno lotil. Nikakor niso hoteli njim nadležne oblasti ravnati z njimi kot z zaveznički, kot s tistimi, ki so se med prvimi uprli fašizmu in ki so s poštenim delom dokazali svojo iskreno pripravljenost pomagati kjerkoli in kakorkoli v skupni borbi. Dokler so spadali neposredno pod Vrhovno zavezništvo veljavno na Korziki, je še nekako šlo, ko pa so prešli pod poveljstvo 2615. polka, se je stanje iz dneva v dan slabšalo.

Pripovedoval nam je, da so jih smatrali je naprej za pripadnike italijanske vojske, čeprav so jih italijanske oblasti šele 6 mesecev po podpisu premirja izročile zavezniškim. Razjasnitve njihovih stališč niso mogli nikakor doseči. «Edina razlika», je dalje pripovedoval, «ki je obstajala med nami in drugimi vojnimi ujetniki, je bila v tem, da smo mi prejemale plačo v denarju, drugi pa v bonih. To zato, ker smo mi lahko hodili tudi iz taborišča».

Nismo mogli v domovino

Ko smo si ogledali časopise, je tovaršiški nadaljeval s pripovedovanjem. Pripovedoval nam je o tem, kako so si vsi želeli pomagati pri osvobodilnih bojih v domovini. Ker so spoznali, da so vsi njihovi upi, da bi se priključili Titovi armadi, zaman, so skušali svojo nalogo opraviti na drug, njim dostopen način. Zbirali so prostovoljne prispevke v blagu in denarju za Rdeči križ Jugoslavije. Na Korziki so organizirali dve taki akciji. Denar je predal jugoslovanski delegaciji v Rimu ameriški duhovnik Separčević. Dejal nam je, da so takrat dobili prvič s pomočjo tega duhovniškega časopisa iz nove Jugoslavije in z največjim zanimanjem so brali novice iz domovine. «Takrat smo tudi prvič zvedeli, je nadaljeval s pripovedovanjem, «da naši bratje v domovini niso pozabili na nas, kakor smo do tedaj mislili. Šel jugoslovanske delegacije v Rimu nam je pisal, da jugoslovanske oblasti niso nikoli pozabile na nas. Pisal nam je tudi, da se jugoslovanske oblasti zelo zanimajo za to, da bi dosegli naš povratek v domovino in priključitev v NOV. To pismo nam je dalo nov pogum in upe. Pri zavezniški vojaški oblasti smo

«Šte dobivali kakše vesti od doma in iz domovine? Kaj ste vedeli o narodno osvobodilnem gibanju v domovini?», smo ga dalje spraševali.

«Skoro dve leti nismo imeli vesti o naših domačih, kratka, bili smo brez zveze z domovino. Zelo težko smo pogrešali časopise, ki bi pisali o naši domovini, o borbi, ki se je tedaj vršila na naših domačih tleh. Hrepeneli smo po tem, da bi slisali ali čitali vsaj nekaj besed o tem. Kako žive naši domači Dolge mesece ni prišel med nas niti eden naših časopisov. To nam je dalo pobudo, da si omejimo mi same svoje časopis, ki naj bi nas po vsebini, nas bodri in nam dajal smernice za naše delo. Res nam je uspelo doseči dovoljenje za izdajanje lista. Imenovali smo ga «Naša zvezda» in vili smo ga z vselem pozdravili. Pokazal nam je nekaj števil tega lista, katere je prinesel s seboj v domovino. Pri prelistovanju teh ciklostiranih časopisov smo opazili, koliko ljubezni in volje so violičji tovaršiški v sestavljanju tega svojega glasila.

violičji prošnja, naj bi nam dovolili povratek v domovino in vključitev v Titovo vojsko, da bi na ta način tudi mi pomagali v borbi proti skupnemu sovražniku. Toda s to prošnjo nismo uspeli. Odgovorili so nam, da mi tudi s svojim delom v tujini prispevamo svoj delež v tej skupni borbi. Toda mi s tem odgovorom nismo bili zadovoljni. Želeli smo si na Balkan, kamor je odšlo mnogo naših tovarštev, ki so ostali na Sardiniji in v Siciliji ter južni Italiji. Nam pa se ta želja ni nikoli izpolnila.

Vprašali smo ga nato, kdaj so prišli iz Korzike v Francijo. Povedal nam je, da so jih v Francijo prepešali v maju 1945. «Takrat smo bili vsi prepričani, da bomo vsaj sedaj, po zmagi nad Nemčijo, šli domov», je nadaljeval s pripovedovanjem. «Toda zavezniške oblasti so nas v južni Franciji takoj zaposile z novim delom. Spoznali smo, da bo naše pot v domovino še dolga, zelo dolga. Napravili smo ponovno spomenico, ki smo jo izročili ameriškim oblastem in zahtevali, da nas pošljejo domov. Ta naša zahteva se nam je zdela tembolj upravičena, ko smo videli, da se vračajo domov italijanski in

nemški vojni ujetniki, to je tisti, ki so se do zadnjega borili proti zavezniškim. Odgovorili pa so nam, da nas bodo pustili domov šele 6 mesecev po končani vojni. Tega ni kakor nismo mogli razumeti. Spoznali smo, da tudi s protesti ničesar ne dosežemo. Stalno samo obljube, ki se niso nikdar izpolnile. To ravnanje z nami je med našimi ljudmi povzročalo vedno večjo duševno depresivnost in mnogo jih je pobegnilo in na svojo roko odšlo domov».

Prepoved politične organizacije

Nato smo se zanimali, ali so v taboriščih imeli kako svojo politično organizacijo. Tovariš nam je pripovedoval: «Že na Korziki smo poizkusili organizirati narodno politično organizacijo, toda ameriški vojaške oblasti so disciplinsko postopale proti tistim, ki so si organizacijo zamislili in jo skušali izvesti. Uradno so nam prepovedali vsako politično, narodno ali drugo organizacijo in so nam strogo zabijali, da bodo kazensko postopali proti vsakomu, ki bi hotel med našimi četami politično delovati. Zato smo narodno politično organizacijo dejansko izvedli šele po zmagi nad Nemčijo, ko smo bili že v južni Franciji. Ustanovili smo narodno osvobodilni odbor, ki je imel glavno nalogo pripraviti naše ljudi na novo življenje, ki se je vzbujalo v naši domovini, da utrdu v njih zaupanje v novo Jugoslavijo in da priporoči in končni rešitvi vprašanja našega povratka. V maju smo z organizacijo prišli v juniju pa je imela vsaka četa svoj odbor. Predstavniki vseh čet so tvorili centralni komitet, ki je iz svoje srede izbral Izvršni odbor. Naša organizacija je imela velik uspeh. Dvigala je duševno razpoloženje naših tovarštev in jih obenem tudi politično vzgajala.

Tako je tovaršiški zaključili svoje pripovedovanje, kajti o njihovem povratku v domovino nam je bilo že itak več ali manj znano in so o tem tudi naši časopisi že poročali. Zahvalili smo se mu in se prisrčno poslovili.

Dobra srca

V počastitev spomina Andreja Čoka darujeta Narda in ing. Milan Šok 100 lir za «Našega dijaka».

V počastitev spomina Andreja Čoka daruje družina Simončič 200 lir za «Našega dijaka» in 200 lir za tiskovni eklat «Primorskega dnevnika».

V počastitev spomina Kovarčič Vladimirja daruje dr. Simončič 200 lir za sirote padlih partizanov.

Mladina iz Padric je ob smrti Kaica Ivana iz Treblja nabrala 500 lir za tiskovni eklat «Primorskega dnevnika» poleg denarja za večec.

Odgovorni urednik STER CIRIL

V nedeljo 25. 11. 1945 bo pogreb šestih borcev, padlih za osvoboditve drage domovine.

FURLAN DRAGO-BOJAN, star 22 let, komandant III. bat. Kosovelove brigade

padel 23. 3. 1945 na Poreznem in brat

MARIO, star 16 let, padel v Bukovci pri Gorici 35. 6. 1943.

FURLAN JOSIP, star 17 let, padel v Bukovci pri Gorici 35. 6. 1943 in brat

LEANDER, star 19 let, padel v Gorovcu 26. 9. 1943.

ČERNJAVI FRANC, star 26 let, padel 6. 11. 1943 v Vrabčah v Vipavi in brat

ANGEL, star 24 let, padel 2. 2. 1944 v Komnu pri Ribenburgu.

FURLAN KAREL-LUKO, star 24 let, obveščevalni, intendant

padel 11. 1. 1945 v Brjah-Vipave. Gabrovce pri Proseku, 23. 11. 1944. Zaljublje družine.

V najlepšem cvetu svoje mladosti, v